

GORDANA BLAGOJEVIC'

Δρ Εθνολόγος – Ανθρωπολόγος,

μόνιμη ερευνήτρια του Εθνογραφικού Ινστιτούτου

της Σερβικής Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών

**ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΑΠΟ ΤΗ
ΣΕΡΒΙΑ ΣΤΗΝ ΚΑΛΥΜΝΟ ΤΟ 1995.**

Η έννοια της φιλοξενίας είναι γνωστή από τα αρχαία χρόνια σε διάφορους λαούς ανά τον κόσμο, όπως π.χ. στους λαούς της Ανατολής, στην αρχαία Ελλάδα, στην Ινδία (η τελετή «πρασάντ»), στους Κέλτες, κλπ. Στην Αγία Γραφή βρίσκουμε επίσης παραδείγματα φιλοξενίας, όπως του Λωτ και του Αβραάμ. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ιδιαίτερα στην ιδέα της φιλοξενίας και την θεωρούσαν ηθικό χρέος και ιερό κανόνα των θεών. Προστάτης της ήταν ο Ξένιος Ζευς. Γι' αυτό και οι ξένοι, ως σταλμένοι από τους θεούς, θεωρούνταν πρόσωπα ιερά, τιμώμενα και σεβαστά. Ως Ξενία αναφέρεται στην Ιλιάδα και την Οδύσσεια.¹

Η προσφορά φιλοξενίας στους ξένους και τους ταξιδιώτες καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εγκατάσταση των λαών αλλά και στην διατήρηση φιλικών σχέσεων μεταξύ διαφορετικών λαών. Μία από τις συνέπειες της φιλοξενίας υπήρξε η ανάπτυξη του αλτρουισμού ανάμεσα σε λαούς, οι οποίοι βρίσκονταν σε σύγκρουση μεταξύ τους. Στις ιστορικές πηγές συναντούμε την προσφορά φιλοξενίας να έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την ύπαρξη σκληρών εθίμων στους λαούς αυτούς. Αυτό είναι λογικό, επειδή π.χ. ο τρόπος ζωής των Ελλήνων (ταξίδια, εμπόριο, πόλεμοι) είχε ως αποτέλεσμα να μετακινούνται συχνότατα σε ξένους τόπους, έχοντας μεγάλη ανάγκη για κατάλυμα, βοήθεια ή προστασία. Με το θεσμό, λοιπόν, της φιλοξενίας, έβρισκαν και οι ίδιοι ό,τι είχαν ανάγκη.²

¹ E. Westermarck, *The Origin and Development of Moral Ideas*, London 1912, 570; M. Mos, *Sociologija i antropologija (2)*, Biblioteka XX vek, Beograd 1998, 7.

² E. Westermarck, op.cit., 582; C. Τροјановић, *Српски народ*, Босанска вила, Сарајево, 1908, 8.

Με την παρούσα εθνολογικό-ανθρωπολογική έρευνα στοχεύουμε να παρουσιάσουμε τις διάφορες εκδηλώσεις της φιλοξενίας μεταξύ διαφόρων εθνών σήμερα³. Ως παράδειγμα πήραμε τα παιδιά από τη Σερβία που φιλοξενήθηκαν στο νησί Κάλυμνος το 1995. Κατά τη διάρκεια των πολέμων στο έδαφος της πρώην Γιουγκοσλαβίας στη δεκαετία του '90 του 20^{ου} αιώνα, καταστράφηκαν οι μακρόχρονες σχέσεις των λαών οι οποίοι αποτελούσαν τον ιστό της. Ο Ερυθρός Σταυρός της Σερβίας συμμετείχε στη δραστηριότητα που αποσκοπούσε στην εξασφάλιση παροχής εκπαίδευσης στα παιδιά που προέρχονταν από τις εμπόλεμες περιοχές. Ωστόσο, από όλα τα ευρωπαϊκά κράτη μόνο η Ελλάδα ανταποκρίθηκε θετικά και δέχθηκε παιδιά από την Σερβία. Το πρόγραμμα σημείωσε επιτυχία και υλοποιήθηκε χάρις στην ανταπόκριση των πολιτών από όλη την Ελλάδα που φιλοξένησαν τα παιδιά. Πρέπει να τονίσουμε εδώ, ότι στο συγκεκριμένο πρόγραμμα εκτός από τη δραστηριότητα του Ερυθρού Σταυρού, παιδιά από τη Σερβία έρχονταν στην Ελλάδα και μέσω ενεργειών της Σερβικής και της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Για την συγγραφή της παρούσας εργασίας χρησιμοποίησα στοιχεία από τα αρχεία του Ερυθρού Σταυρού της Σερβίας. Επιπλέον, χρησιμοποίησα την μέθοδο της συνέντευξης και της ελεύθερης συζήτησης. Συγκεκριμένα, πήρα συνεντεύξεις από πρώην μαθητές, οι οποίοι βρέθηκαν το 1995 στην Κάλυμνο. Στόχος της συνέντευξης ήταν να καταδειχθεί ποια σχέση υπάρχει σήμερα (το 2009) μεταξύ των ενηλίκων πια φιλοξενουμένων και των φιλοξενούντων μετά την πάροδο δεκατεσσάρων χρόνων. Ερευνάται ο τρόπος με τον οποίο η διαμονή αυτή σφράγισε τις ζωές τους. Γεννάται το ερώτημα αν η φιλία αυτή παρέμεινε απλώς σε επιφανειακό επίπεδο, δηλαδή αν κράτησε μόνο αυτούς τους έξι μήνες ή εξελίχθηκε σε κάτι βαθύτερο. Με την ευκαιρία αυτή θα ήθελα εδώ να ευχαριστήσω την κυρία Slađana Bimić (Σλάτζανα Μπίμιτς) από τον Ερυθρό Σταυρό της Σερβίας για την προθυμία με την οποία έθεσε στη διάθεσή μου τα απαραίτητα δεδομένα για την συγγραφή αυτής της εργασίας. Επίσης, θα ήθελα να αναφέρω εδώ την

³ This article represents a result of work on the project of the Ethnographic Institute of SASA (Belgrade, Serbia) financed by the Ministry of science and techno-

ανεκτίμητη σημασία των στοιχείων που μου προσέφερε ο δάσκαλος Goran Joksimović (Γκό-ραν Γιόκσιμοβιτς) από το Κράγκουγεβατς, τον οποίο ευχαριστώ εγκάρδια.

Ο Ερυθρός Σταυρός της Σερβίας ξεκίνησε το πρόγραμμα φιλοξενίας παιδιών στην Ελλάδα το καλοκαίρι του 1992. Η πρώτη ομάδα παιδιών φιλοξενήθηκε στις εγκαταστάσεις των καλοκαιρινών κατασκηνώσεων οι οποίες ανήκουν στην Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδος. Ένα χρόνο μετά, το καλοκαίρι του 1993 ξεκίνησε το πρώτο πρόγραμμα φιλοξενίας παιδιών σε οικογένειες της Κω. Επρόκειτο για 40 παιδιά από τα ορφανοτροφεία της Banja Luka (Μπάνια Λούκα), ηλικίας από 6 έως 16 χρονών. Ο Ερυθρός Σταυρός της Γιουγκοσλαβίας οργάνωσε το 1994 ένα εξάμηνο πρόγραμμα για τα παιδιά από τη Σερβία και τη Σερβική Δημοκρατία της Βοσνίας σε συνεργασία με την ΚΕΔΚΕ (Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας). Αυτό το πρόγραμμα είχε οργανωθεί αρχικά από τον Ερυθρό Σταυρό της Σερβίας σε συνεργασία με την Επιτροπή για τους Πρόσφυγες που είχε συστήσει η Κυβέρνηση της Δημοκρατίας της Σερβίας, το Υπουργείο Παιδείας, ο Δήμος Βελιγραδίου κ.λ.π. Το πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε τρεις φορές κατά τη διάρκεια του 1994, του 1995 και του 1996. Το πρόγραμμα περιλάμβανε 2640 παιδιά από τη Σερβία και την Σερβική Δημοκρατία της Βοσνίας, τα οποία ανήκαν σε διάφορες κατηγορίες, όπως πρόσφυγες, ορφανά ή εκτεθειμένα σε κίνδυνο για κοινωνικούς λόγους. Ταυτόχρονα, ο Ερυθρός Σταυρός της Σερβίας οργάνωνε τρεις φορές το χρόνο ομάδες παιδιών τα οποία φιλοξενούνταν σε οικογένειες ή κατασκηνώσεις στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια των διακοπών του Πάσχα, των Χριστουγέννων και του καλοκαιριού. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Ερυθρού Σταυρού της Σερβίας, τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια μέσω διαφόρων προγραμμάτων φιλοξενίας ήρθαν στην Ελλάδα γύρω στα 16000 παιδιά από τη Σερβία και την Σερβική Δημοκρατία της Βοσνίας. Ο Ερυθρός Σταυρός της Ελλάδας ξεκίνησε την φιλοξενία παιδιών από τη Σερβία στην Ελλάδα από το καλοκαίρι του 1997. Κατά τη διάρκεια όλων αυτών των χρόνων το πρόγραμμα μοιραζόταν ισότιμα και στις δύο χώρες.

logical development of the Republic of Serbia.

Επίσης, καθιερώθηκε η συνεργασία μεταξύ των οικογενειών, των δήμων, και των τοπικών θεσμών. Αυτό βοήθησε ώστε να φτάνει τακτικά ανθρωπιστική βοήθεια από την Ελλάδα στη Σερβία και την Σερβική Δημοκρατία της Βοσνίας, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια του βομβαρδισμού της Σερβίας. Το πρόγραμμα περιλάμβανε πάνω από 150 δήμους από την Ελλάδα και σχεδόν 177 τοπικούς φορείς από τη Σερβία.⁴

Το πρόγραμμα ματαιώθηκε μόνο δύο φορές. Μια φορά κατά τη διάρκεια του προγράμματος το Πάσχα του 1999 λόγω του βομβαρδισμού της Σερβίας και μια φορά το 2001 λόγω της ύπαρξης μίας ίωσης στην Ελλάδα. Πρέπει να αναφερθεί ότι παρουσιάζονταν κατά κανόνα περισσότερες καινούργιες οικογένειες που επιθυμούσαν να προσφέρουν φιλοξενία κατά τη διάρκεια του Πάσχα και των Χριστουγέννων, παρά των διακοπών του καλοκαιριού.

Ο Ερυθρός Σταυρός της Σερβίας έχει ορίσει τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία αποφασίζεται ποια παιδιά θα σταλούν στην Ελλάδα. Προτεραιότητα δίδεται στα παιδιά τα οποία έχασαν τους γονείς τους, έπειτα στους πρόσφυγες, στους εκτοπισθέντες από το Κοσσυφοπέδιο και τα Μετόχια και σε ειδικές κοινωνικά ευάλωτες περιπτώσεις από τη Σερβία.

Το πρόγραμμα φιλοξενίας των παιδιών σε οικογένειες έχει μεγάλη σημασία γιατί δίνει στα παιδιά ελπίδα, προσφέρει καλύτερες συνθήκες ζωής, αγάπη, φιλία, στήριξη κ.λ.π. Ο Ερυθρός Σταυρός της Σερβίας εκτιμά πολύ τη βοήθεια και τη συνεργασία του Ερυθρού Σταυρού της Ελλάδας. Αυτό το πρόγραμμα επιβιώνει χάρις στην υποστήριξη του απλού κόσμου των οικογενειών. Αυτοί μπορούν να δουν αμέσως τα αποτελέσματα της ανθρωπιστικής βοήθειάς τους. Το πρόγραμμα αυτό βρίσκεται σε πλήρη συμφωνία με τις αρχές του Ερυθρού Σταυρού, οι οποίες είναι η προσφορά βοήθειας σε ανθρώπους που αντιμετωπίζουν συμφορές.

Το Φεβρουάριο του 1995 αναχώρησε για την Κάλυμνο μια ομάδα είκοσι παιδιών, ηλικίας από 9 έως 11 χρονών, μαθητές της δευτέρας, τρίτης και τετάρτης τάξης του δημοτικού. Ο καθένας από αυτούς, εκτός από τις λιγοστές αποσκευές του, κουβαλούσε και μια τραγική και βίαιη ιστορία

⁴ www.redcross.org.rs/saradnja3.php

ζωής. Οι δεκατρείς ήταν πρόσφυγες από τη Βοσνία και Κροατία, ενώ οι υπόλοιποι επτά από κοινωνικά ευάλωτες οικογένειες από την περιοχή της Šumadija (Σουμάντιγια). Μεταξύ των παιδιών υπήρχαν και ορφανά πολέμου, τα οποία ξεκίνησαν το μακρύ ταξίδι τους από στρατόπεδα προσφύγων, από χώρους στους οποίους κοιμούνταν τριάντα άτομα μαζί. Εκτός από αυτή την ομάδα, ξεκίνησαν άλλες είκοσι τρεις ομάδες παιδιών για διάφορους προορισμούς στην Ελλάδα.

Τα συγκεκριμένα παιδιά συνόδευε στην Κάλυμνο ο δάσκαλος Goran Joksimović από το Κράγκουγεβατς. Ο ίδιος αποχωρίστηκε την οικογένειά του για έξι μήνες εν μέσω πολέμου. Στην Αθήνα, στο Σιδηροδρομικό Σταθμό υποδέχθηκαν την ομάδα με μουσική και επίσημους χαιρετισμούς. Εξ αιτίας τού ότι δεν υπήρχε τότε πλοίο για την Κάλυμνο κάθε μέρα, έμειναν δύο μέρες στην Αθήνα. Στην Κάλυμνο τα παιδιά έζησαν έξι μήνες με οικογένειες, οι οποίες έγιναν τα καινούργια σπίτια τους. Και εδώ μπορούμε να μιλήσουμε πια για τη φιλοξενία, τη φιλανθρωπία, την ανιδιοτέλεια, την άσκηση των χριστιανικών αρετών εν γένει. Η πρώτη μέρα στο σχολείο, το «1^ο Δημοτικό Σχολείο Καλύμνου» ήταν γιορτή. Σύμφωνα με το δάσκαλο G. Joksimović οι συνάδελφοι δάσκαλοι τους δέχθηκαν πολύ καλά.

Τα Ελληνόπουλα ετοίμασαν ιδιαίτερο πρόγραμμα για τα Σερβόπουλα. Τον πρώτο μήνα, αυτό ήταν πολύ δύσκολο. Τα Σερβόπουλα δεν ήξεραν τη γλώσσα, είχαν τις δικές τους συνήθειες που έφεραν από τις οικογένειές τους, τηλεφωνούσαν συχνά στο σπίτι, τους έλειπαν οι γονείς τους και ένιωθαν μεγάλη νοσταλγία, ενώ μερικές φορές γίνονταν επιθετικά προς τα παιδιά από την σερβική τάξη, ακόμα και προς τα Ελληνόπουλα. Αυτά ήταν τα καθημερινά προβλήματα και οι στενοχώριες που έπρεπε να αντιμετωπιστούν μέρα με τη μέρα. Όλα αυτά τελικά ξεπεράστηκαν με αρκετές δυσκολίες και ίσως με αργό ρυθμό. Οι Έλληνες φίλοι που τους φιλοξενούσαν, η υπομονή και η αγάπη των οποίων αποδείχθηκε μεγάλη, τους βοήθησαν σε αυτό. Παράλληλα με τα τακτικά μαθήματα στη σερβική γλώσσα, τα παιδιά μάθαιναν ελληνικά με τη δασκάλα κα Μαρία Γκόβατς και παρακολουθούσαν μαθήματα θρησκευτικών με τον κ. Ζαχαρία Ζαχάρου, ο οποίος είχε σπουδάσει Θεολογία στη Σερβία. Με τις πρώτες λέξεις ελληνικών που έμαθαν, τα προβλήματα άρχισαν να μειώνονται. Σήμερα

θυμούνται αυτές τις πρώτες τους δυσκολίες ως ανέκδοτα και τις διηγούνται μεταξύ τους γελώντας.

Το νησί, αυτούς τους έξι μήνες ζούσε κυριολεκτικά για τα παιδιά της Σερβίας. Δεν υπήρξε καμιά εκδήλωση στην πόλη που να μη γίνει η αφορμή για να τιμηθούν τα παιδιά αυτά. Δεν υπήρξε καμιά θεατρική παράσταση, συναυλία, ή άλλη δραστηριότητα όπου τα παιδιά δεν έλαβαν μέρος. Όλοι φρόντιζαν γι' αυτά: ο Δήμος και η Εκκλησία, αναρριχητές, ταξιτζήδες, ξενοδόχοι, εστιατορές, πλανόδιοι πωλητές. Όλοι ήθελαν να τα φιλοξενήσουν, να τους κάνουν το τραπέζι, να τους προσφέρουν δείπνο, να τους κάνουν έκπληξη κερνώντας τα γλυκά στα ζαχαροπλαστεία. Κάποιοι Καλύμνιοι δε δίστασαν να φέρουν τούρτα ακόμα και την ώρα του μαθήματος ή στην παραλία για να γιορτάσουν όλοι μαζί κάποια επέτειο, ή την ονομαστική γιορτή κάποιου παιδιού... Τα φιλοξενούμενα παιδιά έγιναν με κάποιο τρόπο ένα μέρος της Καλύμνου, και η Κάλυμνος μπήκε ακόμα πιο βαθιά στις καρδιές τους.

Μετά από αυτούς τους έξι μήνες, τα παιδιά από τη μια ήθελαν να γυρίσουν στη Σερβία, από την άλλη όμως, τους ήταν πλέον δύσκολο να αφήσουν τους δικούς τους ανθρώπους στην Κάλυμνο. Στο τέλος της σχολικής χρονιάς τα παιδιά έδωσαν παράσταση για τον κόσμο της Καλύμνου. Τα Σερβόπουλα διατήρησαν τις επαφές με τους φίλους τους στην Κάλυμνο. Μερικούς μήνες μετά την επιστροφή των παιδιών στη Σερβία για τα Χριστούγεννα, αντιπρόσωποι του νησιού έφεραν βοήθεια σε όλες τις προσφυγικές παράγκες στις οποίες τώρα έμεναν τα παιδιά, ύψους τριάντα χιλιάδων γερμανικών μάρκων και ένα βαγόνι γεμάτο με τρόφιμα, ρούχα και υποδήματα.

Ο δάσκαλος Γιόκσιμοβιτς λέει ότι σήμερα αισθάνεται πολύ περήφανος για τον πλούτο που κατέχει όπως και όλοι οι τότε μαθητές του, οι οποίοι σήμερα είναι νέοι άνθρωποι. «Ο καθένας από μας έχει μέσα του το νησί του – την Κάλυμνο! Χάρης στην αγάπη των ανθρώπων της Καλύμνου έγινα και εγώ κατά ένα μέρος της ψυχής μου αληθινός Καλύμνιος (και προσθέτει στα ελληνικά – μισό-Καλύμνιος)». Μερικοί από τους μαθητές αυτούς συνεχίζουν και σήμερα να επισκέπτονται τις ελληνικές οικογένειες που τους είχαν φιλοξενήσει τότε. Μερικοί μόνο δεν κρατάνε επαφή μαζί τους, επειδή

η ζωή τους έφερε μακριά από τη χώρα τους, στον Καναδά, την Αυστραλία, την Αμερική...

Ο ίδιος ο Γιόκσιμοβιτς βρίσκεται σε επαφή με τους φίλους του στην Κάλυμνο δια μέσου του διαδικτύου και τηλεφωνικώς. Εκτός αυτού όμως, είχε αφιερώσει στην Κάλυμνο κι ένα παιδικό ποίημα στα σερβικά που μεταφράστηκε και στα ελληνικά με τον τίτλο: *Η αποκάλυψή μας*.

Από τα δεδομένα που παρουσιάστηκαν, μπορούμε να συμπεράνουμε πως η φιλοξενία αποτελεί έναν από τους μηχανισμούς σύνδεσης μεταξύ των λαών. Στη διάρκεια της διάσπασης της Γιουγκοσλαβίας και του βομβαρδισμού της Σερβίας αφενός οι σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων καταστράφηκαν, αφετέρου όμως δημιουργήθηκαν νέες. Τίθεται το ερώτημα αν η φιλία μεταξύ των λαών είναι μόνο ένα πολιτικό σχήμα λόγου, ή πράγματι υφίσταται. Ίσως αν δεν υπήρχε αυτός ο πόλεμος οι Σέρβοι και οι Έλληνες να μη συνδέονταν τόσο στενά. Εδώ δεν εννοούμε την επίσημη θεσμική σύνδεση και την αμοιβαία συνεργασία των δύο χωρών, αλλά τον σύνδεσμο των απλών ανθρώπων του τόπου. Αρκετοί Έλληνες δεν περιορίστηκαν μόνο στο να στέλνουν ανθρωπιστική βοήθεια, αλλά άνοιξαν στα Σερβόπουλα και τα σπίτια τους. Η φιλοξενία λειτούργησε ως μέσο υπέρβασης των επιπτώσεων μιας δύσκολης ενηλικίωσης. Το βασικό κίνητρο που οδήγησε στην φιλοξενία των παιδιών από τη Σερβία ήταν η φιλανθρωπία. Το να δεχθείς στο σπίτι σου ένα παιδί για έξι μήνες προϋποθέτει μεγάλη υπευθυνότητα, πολλές υποχρεώσεις και μεγάλη δόση αυταπάρνησης. Ήταν παιδιά με πολλές δυσκολίες, που κουβαλούσαν μέσα τους σκληρές εμπειρίες ζωής. Αυτή η προσφορά φιλοξενίας σε Σερβόπουλα από οικογένειες σε όλη την Ελλάδα τα τελευταία δεκαεπτά χρόνια συνέβαλε καίρια στο να σφυρηλατηθούν πολιτισμικές σχέσεις και ένας πραγματικός σύνδεσμος μεταξύ των δύο λαών. Συνέπεια αυτής της φιλοξενίας υπήρξε κυρίως η διάδοση του ελληνικού πολιτισμού. Τα παιδιά έμαθαν την ελληνική γλώσσα, ενώ όσα δεν ήταν βαπτισμένα βαφτίστηκαν. Οικοδομήθηκαν βαθιές σχέσεις, με αποτέλεσμα μερικοί από τους ερωτώμενους να αποκαλούν πλέον τους εαυτούς τους «μισό-Καλύμνιους».

Η φιλοξενία συνεχίστηκε και μετά το τέλος του πολέμου ενώ η φιλία διαρκεί μέχρι σήμερα.

Наше откриће

Многи кад чују *Грчка*
помисле:
Да, ту је море
и ту се брчка...

Ал' ми смо открили
што други није,
да грчко море
Калимнос крије.

Ту живе људи
великог срца,
које за срећу
деце куца!

Η αποκάλυψή μας

Πολλοί από μας
όταν ακούν τη λέξη «Ελλάδα»
νομίζουνε:
Ναι, εδώ είναι η θάλασσα,
εδώ είναι το μπάνιο.

Όμως εμείς ανακαλύψαμε
κάτι που οι άλλοι δεν πρόσεξαν.
Στο Ελληνικό πέλαγος
η ΚΑΛΥΜΝΟΣ κρύβεται.

Εδώ ζουν άνθρωποι
με μεγάλη καρδιά,
που για την ευτυχία
των παιδιών χτυπά.

Το παιδικό ποίημα
του Σέρβου δασκάλου
Goran Joksimović
(Γκόραν Γιόκσιμοβιτς)
και η ελληνική του
μετάφραση.

Τα Σερβόπουλα στην Κάλυμνο το 1995
με το δάσκαλό τους Goran Joksimović (Γκόραν Γιόκσιμοβιτς).

ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΤΟΜΟΣ ΚΑ΄

ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΜΟΣ ΚΔ' Έτος 2010

ΕΚΔΟΤΗΣ:
ΣΤΕΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Γραφεία:

Βίλλα «Κλεόβουλος» Ν. Σάββα και Γ. Παπανικολάου

ΡΟΔΟΣ 851 00

Τηλ. 22410- 35635, fax 22410 - 33655

e-mail: Stegigrm@otenet.gr

Επιμέλεια ύλης – σελιδοποίηση: Μανόλης Μακρής

Τυπογραφείο

ISSN 1105-6010

**ΣΤΕΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ
ΒΡΑΒΕΙΟ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ**

**ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΑΚΑ
ΧΡΟΝΙΚΑ**

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΤΟΜΟΣ ΚΔ´

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΕΚΔΟΣΗΣ:
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ**

ΡΟΛΟΣ 2010